

Tertullian om de kristnes gudsdyrkelse

5 *Tertullian (ca. 160 - ca. 222) var en af oldkirkens vigtigste teologer. I flere skrifter forsvarede han kristendommen mod forskellige anklager og ikke-kristen kritik. Bl.a. i sit skrift "Apologeticus" (Forsvarsskrift for de kristne) fra år 197 forsvarede Tertullian de kristne bl.a. mod anklager om rituel kannibalisme og seksuelle udskejelser.*

10 Vi kaldes store forbrydere, idet man påstår, at vi har en hemmelig gudsdyrkelse, hvortil der hører barnemord, at der derefter følger et måltid, og at man efter dette gæstebud hengiver sig til utugt, som de hunde, der omstyrter lyset – naturligvis koblere – sørger for med en skamløshed, der trives i mørket og næres af ugudelige lyster.¹ Vel at mærke siges vi altid at gøre dette, men I sørger ikke for retsligt at undersøge det, vi så vedholdende beskyldes for. Altså: enten undersøger I det, dersom I tror det, ellers lader I være at tro det, siden I ikke har undersøgt det. Jeres egen dovenskab giver jer en bestemt antydning af, at dette, som I ikke engang selv vover
15 at undersøge, ikke eksisterer. [...]

Dagligt belejres vi, dagligt forrådes vi, som oftest overrumples vi i selve vore møder og sammenkomster. Hvem er nogensinde under sådanne omstændigheder stødt på et skrigende barn? Hvem har opbevaret for dommeren disse cyklop- og sirenemunde,² blodige som han fandt dem? [...] [Tertullian afviser herefter fortsat rygter om de kristnes religion, gudsdyrkelse og adfærd. Det er romerne selv, der praktiserer en barbarisk religion, der kræver menneskeofringer og blodsudgydelse under bl.a. gladiatorkampene, mener Tertullian. For kristne er mord og blodsudgydelse derimod fuldstændig forbudt, hvilket også omfatter forsterfordrivelse. De hedenske guder eksisterer ganske vist ikke. Men hvis de eksisterede ville de nærmere være at sammenligne med dæmoner, der lever af blod, påpeger Tertullian. Ifølge myterne er deres adfærd endvidere dybt
20 amoralsk og dermed er de ansvarlige for at lede mennesker på afveje og ødelægge menneskeheden. Tertullian kritiserer endvidere de hedenske ritualer og sætter heroverfor den kristne gudsdyrkelse.]

30 Jeg vil da nu for mit vedkommende give oplysning om, hvad de kristnes parti foretager sig, for at jeg, som har modbevist det slette, kan påvise det gode. Vi er et legeme med hensyn til vor religiøse erkendelse, vor guddommelige livsregel og vort fælles håb. Vi kommer sammen i menighedsforsamlingen, for at vi bedende til Gud som en sluttet skare skal kunne omringe ham med vore bønner. Denne vold er Gud velbehagelig. Vi beder også for kejserne, for deres tjenere og for myndigheder, for verdens skæbne, om en fredelig tilstand, om udsættelse af den sidste
35 tid. Vi samles for at betragte de hellige skrifter, eftersom de forhåndenværende tiders beskaffenhed tvinger til at indskærpe eller påminde om noget. Sikkert er det, at vi nærer vor tro med de hellige ord, løfter håbet, styrker tilliden, og ikke mindre befæster vi moralen ved at indskærpe forskellige forstrifter. Ved samme lejlighed finder også opmuntringer, irettesættelser og guddommelig tugt sted. Der dømmes nemlig også med stort alvor, som det må ske blandt
40 folk, som ved forvist, at Gud ser dem, og det er den højeste afspejling af den tilkommende dom, når en har forsyndet sig således, at han udelukkes fra delagtighed i bønner og sammenkomsten og alt helligt samkvem.

¹ Den utugt, de kristne beskyldtes for, var incest.

² Cykloperne og sirenerne blev i nogle myter beskrevet som kannibaler.

Forsædet fører prøvede ældste, der har opnået den ære ikke for betaling, men ved andres vidnesbyrd; thi intet, som hører Gud til, kan erholdes for betaling. Og om der også er en slags kasse, så dannes den ikke af noget beløb som til betaling for en købt religion. Enhver bringer der sin skærv på en dag i hver måned eller, når han vil, og om han vil, og om han kan. Thi ingen

5 tvinges, men han giver frivillig sit bidrag. Dette er ligesom fromhedens betroede gods. Thi intet deraf forbruges til gæstebud eller drikkelag eller til afskyelige frådserier, men til fattiges underhold og begravelse, til drenge og piger uden penge og uden forældre, til gamle folk, som ikke længere kan komme af huset, ligeså til skibbrudne, og, dersom nogen befinder sig i minerne, på øer eller i fængsler, alene for Guds menigheds skyld,³ bliver de forsørgede af sine trosfæller.

10 Men netop den slags kærlighedsbevisning brændemærker os allermest i manges øjne. Se, siger de, hvorledes de elsker hverandres indbyrdes – thi selv hader de hverandre indbyrdes – og hvorledes de er rede til at dø for hverandre – thi selv er de mere rede til at dræbe hverandre. Men også det, at vi betegner hverandre med brodernavnet, håner de ikke af nogen anden grund, skulle jeg tro, end fordi blandt dem selv ethvert navn, der betegner blodslægtskab, er

15 fremhyklet i forstillelse. Men vi er også jeres brødre efter vor fælles moder naturens ret, omendskønt I kun er alt for lidet mennesker, fordi I er slette brødre. Men med hvor meget større ret kaldes og anses de for brødre, som har lært en fader, nemlig Gud, at kende, og som har ind-drukket en og den samme helligheds ånd, som fra det samme dyb af uvidenhed er opvågnede til det ene og samme sandheds lys. [...] Vi altså, som er forenede i sind og sjæl, er ikke betænke-

20 lige ved at være fælles om godset. Alt er fælles hos os undtagen vore hustruer. [...]

Også vore ringe måltider håner I ikke alene som berygtede for forbrydelser, men tillige som overdådige. [...] Det er alene de kristnes måltider [og ikke andre religiøse grupperes festmiddage], man kritiserer. Allerede ved sit navn tilkendegiver vort måltid sit væsen. Det kaldes det, som "kærlighed" hedder på græsk.⁴ Og hvor store omkostninger det end måtte forvolde, så er

25 det en vinding at have omkostninger i fromhedens navn, dersom vi nemlig glæder og vederkvæger de fattige dermed, ikke således som hos jer, når snyltegæster tragter efter den ære at forvandle sin frihed til slaveri for den løn at fylde sin bug under forhånelser,⁵ men således, at hos Gud er de ringeres anseelse større.

Og dersom nu årsagen til dette fællesmåltid er hæderlig, så dan jer nu et begreb om, hvilken

30 regel der i øvrigt må være for denne praksis overensstemmende med vor religions pligter. Den tillader intet slet, intet tøjlesløst. Man sætter sig ikke til bords, førend man i forvejen har vederkvæget sig med bøn til Gud. Der spises så meget, som hungeren kræver; der drikkes så meget, som er tjenligt for de mådeholdne; således tilfredsstiller de hunger og tørst som folk, der komme i hu, at de også i løbet af natten skal bede til Gud, således samtaler de som dem, der

35 ved, at Herren hører. Efter at hænderne er blevet vasket og lysene tændt, bliver en eller anden kaldt frem for at lovsynge Gud, eftersom han formår det, enten af de hellige skrifter eller af sit eget indre; heraf viser det sig, hvorledes han har drukket. Ligenså slutter måltidet med bøn.

Derpå går man fra hverandre ikke for at slutte sig til voldsmænds bander eller til nattesværmeres skarer, heller ikke for at øve allehånde kåde bedrifter, men for fremdeles at iagttage samme mådehold og kyskhed som folk, der ikke så meget have næret sig med måltidets retter som med hellige formaninger.

40

³ Dvs. folk der er straffet pga. deres kristne tro og dømt til straffearbejde i minerne, eksil på øer eller er blevet fængslede.

⁴ Dvs. *agape* – heraf *agape*-måltider.

⁵ Tertullian hentyder til den tålmodighed, hvormed romerske klienter måtte finde sig i deres patroners spot.

Denne de kristnes sammenkomst er sandelig medrette forbudt, hvis den lignede de øvrige forbudte sammenkomster, og med rette forkastelig, hvis den ikke er ulig dem der bør forkastes. Dersom nogen klager derover af den samme grund, der giver anledning til klage over partisammenkomster, til hvis skade er vi da nogensinde kommet sammen? Hvad enten vi er kommet sammen eller er adspredte, hvad enten vi er samlede eller hver for sig, så er vi det samme: vi fornærmer ingen, gør ingen fortræd. Når retskafne og gode mennesker kommer sammen, når fromme og ærbare folk holder møde, bør det ikke kaldes et partimøde, men en menighedsforsamling. [...]

Men selvom jeg ikke tager del i dine ceremonier, så er jeg dog også i det øjeblik et menneske. Jeg bader mig ikke under saturnalien⁶ ved nattens frembrud, for at jeg ikke skal spille både nat og dag. Dog bader jeg mig på en passende og for helbredet gavnlige tid, da jeg kan bevare min legemsvarme og mit blod uskadt; når jeg er død, er det tidsnok at være stiv og bleg efter badet. Jeg ligger ikke offentlig til bords under Bacchus-festen,⁷ som tyrekæmperne har for skik, når de holder sit sidste måltid;⁸ dog, hvor jeg spiser, spiser jeg af dine forråd. Jeg køber ingen krans til mit hoved; men når jeg ikke desto mindre køber blomster, hvad magt kan der så for dig ligge på, hvorledes jeg anvender dem?⁹ Jeg anser det behageligere at benytte dem frie og løse og hængende frit til alle kanter; men får vi dem end sammenbundne i en krans, så bruger vi den for næsen. Andres hår dufter, det bliver deres sag. Vi kommer ikke sammen til skuespilene.¹⁰ Men dersom jeg fik lyst til sådanne ting, som falbydes ved disse sammenkomster, vil jeg hellere skaffe mig dem fra de sædvanlige udsalgssteder. Røgelse køber vi ganske vist ikke. Dersom Arabien beklager sig, så må sabæerne¹¹ betænke, at deres varer forbruges i større mængde og af den kostbarere slags ved de kristnes begravelser end de, hvormed jeres guder bliver tilrøget.

I det mindste, svarer I, forvolder de, at tempelskatterne dagligt svinder ind; hvor få yder ikke endnu sin skat? Ja, thi vi formår ikke at yde både mennesker og jeres betlende guder hjælp, ej heller tror vi, at man bør give andre end dem, som beder om at få. Kort sagt: lad Jupiter række hånden frem, og han skal få, mens imidlertid vor barmhjertighed udgiver mere på gaderne end jeres religion i templerne.¹² [...]

Tertullian *Apologeticus* 7, 39, 42. Oversættelse H. Haar o.a.: *Kirkehistoriske Læsestykker*, I: *Oldtid og middelalder*. 2. udg. Kbh. (1921) s.26 samt C. I. Arnesen: *Tertullians forsvarsskrift for de kristne mod hedningerne*. Christiania (1880), s.24-26, 101-106, 111f. med enkelte sproglige fornyelser.

⁶ Saturnalien var festligheder, der afholdtes for den romerske gud Saturnus omkring vintersolhverv (fra 17. december og de følgende dage). Ritualerne omfattede bl.a. rensning og afvaskning.

⁷ Bacchus var det romerske navn for den græske vingud Dionysos.

⁸ De, der var bestemt til at kæmpe med vilde dyr, nød offentlig et yppigt måltid for straks efter at dø en ynkelig død. Heri ville Tertullian ikke ligne dem.

⁹ Tertullian modgår her en kritik, der går på, at kristne ikke anvender blomsterkranser til rituel udsmykning af dem selv eller f.eks. gudernes statuer.

¹⁰ Her tænkes primært på gladiatorkampene og væddeløbene.

¹¹ *Sabæerne*: Folkeslag i Jordanområdet, der var kendt for deres handel med bl.a. røgelse.

¹² Tertullian hentyder her til de kristnes omsorg for syge og fattige.